

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל- 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון מס' 3 שבט תשע"ג

הוקדש לע"נ מיכאל בן יוכבד אביגיל ז"ל למש' חנוך הי"ו

פרשת בא

"בא אל פרעה" (י, א)

"ויצא מעם פרעה בחרי אף" (יא, ח)

במסכת זבחים (קב, א) דרשו שמשה רבינו סטר לפרעה ויצא. וכתב המהרש"א שמפני כבודו של פרעה לא הזכיר זאת הכתוב. והמהר"ל (ח"א שם) פירש שלא סטרו ממש, כי לא מסתבר שמשה יעשה כן לעיני עבדי פרעה, אלא שדיבר אליו קשות ונחשב הדבר שסטרו נכי דיבור קשה נחשב כסטירה ואפי' כדקירה, וכמ"ש (משלי יב, יח) "יש בוטה כמדקרות חרב". אך החתם סופר כתב שמשה סטר לו ממש, כיון שהיה זה בזמן מכת חושך, ואף אחד לא ראה זאת.

ורבינו יוסף חיים זצוק"ל (בן יהוידע שם) כתב, שאי אפשר לומר כלל שהכהו, שהרי באותו מעמד חלק משה כבוד למלכות אפילו בדיבור ואמר "וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחו לי לאמר" נפירש רש"י, שמשה חלק כבוד למלכות, שהרי לבסוף ירד אליו פרעה בעצמו בלילה ואמר קומו צאו מתוך עמי, ואעפ"כ לא אמר לו משה מתחילה וירדת אלי והשתחית לי משום כבודו. אלא שבדרך כלל כשהיה משה נפטר מפרעה היה הולך דרך אחוריו כדי שיהיו פניו כנגד פרעה ולא היה הופך גבו אליו, ואותו היום זלזל בו קצת והפך פניו כנגד הפתח, ועם כל זה לא זלזל בו הרבה להפוך גבו אליו כנגד פניו ממש, אלא הלך מן הצד והפך גבו, וזהו שאמרו 'סטרו', כלומר צדדו, כי 'סיטרא' הוא תרגום של צד, שהלך מצידו של פרעה.

"ויקוד העם וישתחו" (יב, כז)

פירש"י "ויקוד העם- על בשורת הגאולה וביאת הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם". והקשו המפרשים שבפסוק הקודם נאמר "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם", ובהגדה של פסח מבואר ששאלה זו היא שאלת הבן הרשע, ואם כן איזו בשורה טובה יש בכך שיהיו להם בנים רשעים.

ונראה לבאר על פי דברי הגר"ח פרידלנדר זצ"ל (מסילות חיים בחינוך עמ' 66) שאכן גם על בן רשע יש להודות להשי"ת, כי כל בן הוא פיקדון שהורים זוכים בו. ובכל מצב עליהם להודות לה' שנתן להם את הנסיון הזה, ויחד עם זאת העניק להם את הכוחות ואת היכולת לחנכו ולקרבו ולהתמודד עמו בחבלי אהבה. אחריות גדולה איפוא מוטלת על ההורים, כי כנגד ארבעה בנים דיברה תורה, וכל בן ובן הוא יחיד, וחשיבותו היא בפני עצמה, כל אחד בדרכו שלו. ולכן הודו אבותינו על בשורת הבנים, הגם שיהיו בבניהם כאלה שלא ילכו במסלול המקובל.

ויש להוסיף על פי הפס' "בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך", שברכת האב היא שיהיו בניו סביב לשולחנו, כי לצערנו יש בנים ש"גלו" והתרחקו ואינם סמוכים על שלחן האב. ולכן הגם שהבן הרשע שואל שאלות מתריסות, מ"מ עצם זה שהוא יושב עימנו יחד מסביב לשולחן ולא התנתק והתרחק, היא בשורה טובה, כי ב"ה נוכל כך להשפיע עליו ולקרבו.

תיבת "בא" היא בגימטריא ג'. ואם נתבונן נמצא שזו הפרשה ששמה הוא בגימטריא הקטנה והנמוכה ביותר מכל שמות פרשיות התורה. ונראה בטעם הדבר, כי ישראל נגאלו ממצרים בזכות ענוותנותם נכמ"ש "פרעה ענוים", וכ"כ הגר"ש קלוגר בפי' "מעשה ידי יוצר" על הגדש"פ, והגר"ח פלאג'י בספר 'ברכת מועדיך', וזהו גם הטעם שמשה רבינו היה הגואל מחמת שהיה בעל ענוה נכמ"ש רבינו עזריה פיגיו בספר בינה לעתים]. וכיון שפרשת בא היא הפרשה שבה מסופר על יציאת מצרים, לכן ראוי לה שתהא נמוכה וקטנה יותר ביחס לשאר הפרשיות, להורות שבזכות הענוה והנמיכות נגאלו.

"וכיסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ" (י, ה)

לפי פשוטו כוונת הכתוב שלא יוכל האדם לראות את הארץ, וכן פירש"י. אלא שלפי זה הכתוב חסר, כי לא הזכיר את הרואה, וכבר העיר כן האבן עזרא. ועוד קשה, לשם מה הזכיר זאת הכתוב, והרי אין בזה נפקא מינה לענין הנוק שזיקק הארבה.

ולכך פירש הכלי יקר, שאין כוונת הכתוב לאדם אלא לארבה, שמחמת הכמות העצומה של הארבה תחשך הארץ, ולכן יאכל וישחית עוד יותר, כי כידוע הסומא שאינו רואה אוכל ואינו שבע, וכך גם הארבה לא ישבע וזיקק רבות.

והוסיף, שזהו שנאמר "ויכס את עין כל הארץ ותחשך הארץ ויאכל את כל עשב הארץ", כלומר שמחמת שחשכה הארץ ולא ראה הארבה מאומה, אכל את כל עשב השדה ולא הותיר דבר.

"ולכל בני ישראל היה אור במושבותם" (י, כג)

בספר 'תורת המנחה' לתלמיד הרשב"א (דרשה כב) כתב, שעשרת המכות הם כנגד עשרת המאמרות שבהן נברא העולם, ומכת חושך היא כנגד 'יהי אור'. וקשה, שהרי חושך הוא היפך האור.

ונראה בזה, שהנה דרשו (שמו"ר יד, ב) "מהיכן היה החושך ההוא, ר' יהודה אומר, מחושך של מעלה, שנאמר 'ישת חשך סתרו', ופירש המלבי"ם (י, כא) שלדעת ר' יהודה מכת חושך לא היתה מכה של חושך אלא מכה של אור עצום, כי במכה זו הוציא הקב"ה את האור הגנוז שנברא בששת ימי בראשית מנרתיקו, וחשך את עיני מצרים. ואור זה הוא החושך הגדול ביותר לרשעים שאינם יכולים לעמוד בו והוא מסנוור את עיניהם, כשם שאור השמש הוא חושך לעטלף. וישראל הוכנו אז לסבול את האור, וראו על ידו את כל הזהב והכסף שהטמינו מצרים [שוב ראיתי שכדברינו מפורש שם בתורת המנחה בדרשה סג', שהאור הגנוז הוא האור שהיה במכת חושך]. וממילא מיושב מדוע מכת חושך היא כנגד 'יהי אור', כי אותה אור הוא האור הגנוז שהאיר במכת חושך.

שמואל בן מנחם ז"ל ♦ הרב עובדיה בן יעקב ז"ל
רחמים בן יעקב ז"ל ♦ סעיד מערבי בן גינה ז"ל
מסעוד בן יוסף ומרים ז"ל ♦ משה בן מימיה ז"ל

מאיר בן גורג'יה ז"ל ♦ חנו בן רחל ז"ל
רחל בת חביבא ע"ה ♦ מיסה בת סטורי אסתר ע"ה
אליהו בן זוהרה ז"ל ♦ רינה בת סעדיה ע"ה

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאגיה ע"ה
רחל בת סאלחה ע"ה ♦ צביה בת סרה ע"ה

”גם צאנכם גם בקרכם קחו כאשר דיברתם ולכו

וברכתם גם אותי” (יב, לב)

הרמב”ן (לעיל י, כה) כתב, שפרעה היה מוכן לתת את כל מקנהו כדי שיתפללו עליו ויכופר לו, אך למעשה משה לא התפלל עליו, כי ה' לא חפץ בכפרתו אלא להענישו ולנער אותו ואת כל חילו בים.

ברם, **הנצי”ב ביהעמק דבר** (כאן) הקשה שיש בזה גניבת דעת, שהרי פרעה נתן להם צאן ובקר כדי שיתפללו עליו. ולכך כתב, שכשישראל הגיעו לחר סיני התפללו על פרעה וקיימו את הבטחתם. כי כידוע פרעה ניצל ולא טבע בים סוף (מכילתא שמות יד, כח), והתפללו עליו וברכוהו.

”ובני ישראל עשו כדבר משה ושאלו ממצרים” (יב, לה)

יש להבין מדוע הדגיש הכתוב שבני ישראל השאלו ממצרים על פי דברי משה. וביאר **האור החיים הקד**, שהשמיענו בזה שאף שנתעשרו בממון רב על ידי כן, לא היתה כוונתם להנאת ממון אלא לקיים מצות משה בשם ה'. וקשה, שהרי דרשו חז”ל (שמ”ר כ, יט) על משה רבינו את הפסוק ”חכם לב יקח מצוות”, כי כל ישראל היו עסוקים בביוה ומשה היה עסוק בעצמות יוסף. ומשמע שהיתה כוונתם להנאת ממון. אלא ששם בלאו הכי קשה שהרי ישראל גם עסקו במצוה, שנצטוו להשאל ממצרים. והמפרשים תירצו, ש”מ”מ עסקו במצוה שיש בה הנאת ממון, ומשה עסק במצוה שאין בה הנאה ממון. אך לדברי האוה”ח עדיין קשה, שהרי אף שנתעסקו במצוה שיש בה הנאת ממון, מ”מ העיד הכתוב שלא היתה כוונתם לכך, אלא לקיים את עצם הציווי. וראה עוד להלן.

עוד ביאר עפ”ד **הרמב”ם** (הל’ יסוה”ת פ”ט) שאם יבוא נביא ויאמר לישראל על פי ה' לעבור על מצוה אחת בהוראת שעה כאלהו בהר הכרמל, שומעין לו חוץ מעבודה זרה. וכאן הרי היה זה מעשה בלתי ראוי לגנוב דעת מצרים וגם לגזול ממונם, ואיך יעשו ישראל עבירה כזו, ולכן אמר שעשו כן על פי משה אשר הוחזק לנביא נאמן ובהוראת שעה.

”ובני ישראל עשו כדבר משה ושאלו ממצרים וגו”” (שם)

יש להקשות, שהרי לא היה זה ציווי של משה אלא של השי”ת, ומשה הוא שלוחו, והיה הכתוב צריך לומר שעשו כדבר ה'. ומצאתי שמכח קושיא זו הוכיח **הגרי”ז** (הגדש”פ מבית לוי עה”פ ”ואחרי כן יצאו ברכוש גדול”) **שלא היתה כלל מצוה בביות מצרים**. וזהו שדרשו חז”ל (ברכות ט, א) ”דבר נא באזוני העם וגו’, אין נא אלא לשון בקשה. אמר הקב”ה למשה, בבקשה ממך, לך ואמור להם לישראל, בבקשה מכם, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמרו אותנו צדיק ועבדום ועינו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם”, כי לא היה בזה ציווי לישראל להשאל, אלא שהקב”ה ביקש ממשה שיבקש מהם כן מפני אברהם אבינו. ומשה ביקש זאת מישראל בשם עצמו ולא בשם השי”ת. וְהוֹסִיף, שלכן דרשו את הפסוק ”חכם לב יקח מצוות” על משה שהתעסק בעצמות יוסף, בשעה שישראל עסקו בביוה. כי לא היתה מצוה בביוה זו.

אך צ”ע בדבריו, שכן **במדרש הגדול** (שמות ג, כא) מפורש שהיה ציווי בדבר-”והיה כי תלכו לא תלכו ריקם ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב- לא תלכו ריקם זו מצות לא תעשה. ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה זו מצות עשה (וכן הוא במכילתא דרשב”י שמות יג, לו). וכן משמע מדברי **רש”י** לעיל (יא, ב) ”אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירם על כך”. וכן הוא **באבן עזרא** (שמות ג, כב) ”יש מתאוננים ואומרים כי אבותינו גנבים היו. ואלה הלא יראו, כי מצוה עליונה היתה. ואין טעם לשאול למה, כי השם ברא הכל, והוא נתן עושר למי שירצה ויקחנו מידו ויתננו לאחר. ואין זה רע, כי הכל שלו הוא”.

ויש ליישב קושייתו עפ”ד האוה”ח הנ”ל, שישראל שמעו למשה אף שהיה בזה גול וגניבת דעת של מצרים, משום שהוחזק לנביא נאמן וציוה אותם כן בהוראת שעה. ולכן אמר הכתוב שעשו כדבר משה, להורות ששמעו לו והאמינו לו שכן ציוה ה', מחמת שהוחזק לנביא.

”וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושאלו” (שם)

רש”י פירש שכל המאוחר בפסוק זה חשוב יותר, זהב חשוב מכסף, והשאלות היו חשובות להם יותר מזהב וכסף. וביאר **הכתב סופר** שהשאלות היו חשובות לישראל יותר מכסף וזהב, כי השאלו אותן לשם מצוה כדי לשנות מבגדי חול לשבת וכו”כ **המלבי”ם** (יא, ב) שבני ישראל השאלו בגדי יו”ט (וגו ממצרים). והוסיף, **שישראל היו לובשים במדבר בכל שבת את הבגדים שהוציאו ממצרים, זכר לשעבוד מצרים וליציאתם לחירות**. נומכאן נלמד עד היכן מגיעה חביבות המצוות, שהיו בגדי שבת חשובים לאבותינו יותר מכסף וזהב.

”ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה

וארבע מאות שנה” (יב, מז)

רש”י פירש שמנין השנים הוא מברית בין הבתרים. אלא שלפירושו קשה שבני ישראל לא נשתעבדו במצרים כמנין זה. ודבר פלא מצינו בספר **”ציוני לר’ מנחם ציוני**, שבברית בין הבתרים ירד המלאך של ישראל ממדרגתו ונכפף תחת השר של מצרים, ובאותה שעה ירדו מלאכים רבים למצרים ולא יצאו ממנה עד יציאת מצרים, ולכן נחשב הדבר שהשעבוד התחיל מברית בין הבתרים. וזהו שנאמר בפס’ הבא ”ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה’ מארץ מצרים”, ודרשו **במכילתא** שצבאות ה’ היינו צבאות מלאכי השרת, כי גם הם היו במצרים כל השנים.

וכתב **הגר”ש ואזנר שליט”א** (הקדמה לשבט הלוי ח”ט) שזהו חסד ה' שלא יהו ישראל במצרים במשך כל שנות הגלות ויטמעו שם ח”ו, וישראל מנין השנים ע”י המלאכים.

ולכאורה קשה, שבמס’ שבת (פח, ב) מבואר שהמלאכים ביקשו מהקב”ה שלא יתן את התורה לישראל, ומשה רבינו השיב להם ”וכי למצרים ירתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם?”, ולדברי הציוני הרי גם המלאכים ירדו למצרים. שוב ראיתי שכן הקשה **המלבי”ם** (ארץ חמדה פר’ יתרו) ותירץ, שמשם טען שאף שירדו למצרים מכל מקום לא נשתעבדו לפרעה [וצ”ל שאף ששהות המלאכים במצרים נחשבה למנין שנות השעבוד, מ”מ הרי לא נשתעבדו בפרך לפרעה כישראל, ולכן אינם ראויים כישראל לקבל את התורה].

לאור בקשת רבים, יש בכוננתנו להוציא לאור ולהדפיס עלי ספר את כל המאמרים והרעיונות שייצאו בעלון רינינה של תורה בשנים האחרונות בתוספת נופך. כל מי שקרא ונהנה מהעלון בשנים האחרונות מוזמן לסייע להצלחת הענין, ולתרום ולהתנדב. ניתן להקדיש להצלחה ולרפואה וכן הנעחות לעילוי נשמת הנפטרים. המעוניינים יפנו בטל’ 050-4191861

האזינו לשיעורי הרב ראובן גולן ב’קול הלשון בטל’ 03-6171001. לשיחה על הפרשה הקישו 1-2-48-1 [12:30 בשעה חמישי]

עלון זה מופץ באלפי עותקים בארץ ובעולם, אם ברעיון לזכות את הרבים ולהקדיש את העלון לע”נ הנפטרים, או להבדיל להצלחה ולרפואה ולכל ענין, נא פנה להנהלת המוסדות בטל’ 08-9452903

לרפואת והצלחת מרן מאור הדור רבינו עובדיה יוסף בן גורגיה שליט”א

יהודה בן רבקה ז”ל ♦ תמר בת חיים ע”ה יכות בת עליה ע”ה ♦ יצחק בן לונה ז”ל לונה נינט בת גימילה ע”ה

רגינה בת פארה ע”ה ♦ בלאנש בת רגינה ע”ה אליהו בן רחל ז”ל ♦ מנטה מרגלית בת רוזלה ע”ה